

12. Постанова Верховного суду від 11 січня 2024 року у справі № 910/13732/22// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116288935>

13. Регламенту ПВС УАФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uaf.ua/files/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-%D0%9F%D0%92%D0%A1-%D0%A3%D0%90%D0%A4%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-2024%D1%80.pdf>

УДК: 340

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-04-07

Кожухар О.В.

*кандидат юридичних наук,
головний спеціаліст відділу редагування документів
Правового департаменту Національної поліції України*

ПРАВА ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ПРАВА

У статті висвітлюється вплив глобалізаційних процесів на правові процеси, зокрема на права людини. Досліджується процес глобалізації як макромасштабний, багатоплановий і внутрішньо суперечливий процес який охоплює всі держави в напрямі наближення різних правових систем, їх взаємодії та взаємопроникнення. Зроблено висновок, що універсалізація позитивного світового досвіду у галузі прав людини – це визнання та закріплення універсального статусу права і свободи людини, їх захисту на міжнародному рівні.

Ключові слова: *адміністративне право, адміністративний процес, глобалізація, публічне адміністрування, правова держава, верховенство права, універсалізація адміністративного права.*

The article highlights the impact of globalization processes on legal processes, in particular on human rights. The globalization process is studied as a macro-scale, multifaceted and internally contradictory process that covers all states in the direction of the approximation of different legal systems, their interaction and interpenetration. It is concluded that the universalization of positive world experience in the field of human rights is the recognition and consolidation of the universal status of human rights and freedoms, their protection at the international level.

Keywords: *administrative law, administrative process, globalization, public administration, the rule of law, the rule of law, universalization of administrative law.*

Глобалізаційні процеси впливають на всі сфери життя суспільства. Право не може не реагувати на ці зміни, адже виступає регулятором суспільних відносин, а отже, перебуває в постійному взаємозв'язку з тими умовами життєдіяльності суспільства, у яких відповідні відносини виникають, існують і розвиваються. В умовах глобалізації зростає роль міжнародних принципів права, нової актуальності набувають права і свободи людини, визнання права регулятором суспільних відносин не тільки на національному, а й на

міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику впливу глобалізації на правовий прогрес суспільства, зокрема на права людини, висвітлювали у своїх працях такі науковці, як Р. Бірюков, В. Васецький, О. Гьофе, О. Дзьобань, К. Жебровська, Д. Лук'янов, П. Рабінович, С. Тимченко, Ф. Шульженко, М. Щирба, М. Маркарян, К. Цвайгерт, Х. Кьотц та інші. Утім, незважаючи на наявні наукові дослідження, питання впливу глобалізації на права людини потребує подальшого вивчення.

Закріплені у чинних міжнародно-правових договорах, права людини стали нормою життя сучасного демократичного суспільства. Проте нині суспільний розвиток характеризується глибокими змінами, які, охоплюючи усі сфери соціального життя, не оминули й правову.

Слід зауважити, що у юридичній літературі та нормативних актах як національного, так і міжнародного рівнів єдиного, універсального визначення поняття «глобалізація» немає. Під глобалізацією вчені розглядають макромасштабний, багатоплановий і внутрішньо суперечливий процес нарощування загального в елементах світових соціальної, економічної, правової та інших систем [1]. Так, глобалізацію зараховують до процесу, що охоплює всі держави в напрямі наближення різних правових систем, їх взаємодії та взаємопроникнення. Тому на фоні цього поняття категорія «правове життя» стосується не окремого суспільства, взятого в рамках конкретної держави, а всієї сукупності правових систем світу [1].

Глобалізація – це процес універсалізації та уніфікації розгортання інституційних структур, зв'язків і відношень у різних сферах суспільного життя. Вона пов'язує минуле з сьогоденням і майбутнім, і такий процес не обмежується у часі. Водночас виникають і проблеми, пов'язані з цим процесом, які потребують не тільки вирішення, а й дослідження. Глобалізація проникає у всі сфери суспільного життя, активно впливає на право та створює нові тенденції правового регулювання прав людини. Спочатку глобалізація спрямовувалася на створення глобального ринку для єдиної економічної зони та торгівлі, згодом, у процесі розвитку, вона охопила й інші напрями, зокрема і право. Процеси глобалізації впливають на правові системи, адже глобалізація безпосередньо зумовила набуття правовими системами нових ознак та особливостей, чим і спричинила їх розвиток.

Зважаючи на зазначене, вплив глобалізації на право в найбільш широкому й методологічному підході вирізняється такими особливостями. Насамперед мова йде про різнобічність і системність впливу глобалізації на право, зумовлені її природою, зміст якої полягає в системній інтеграції ідей, принципів, зв'язків і відносин [1]. Крім того, відзначається фундаментальний і водночас досить радикальний характер впливу глобалізації на право та процес його розвитку, вчення про нього. У зв'язку з цим західні науковці звертають особливу увагу на неминучість фундаментальних змін як у самому праві, так і вченнях про нього, вказуючи на необхідність застосування плюралістичного підходу до пізнання сучасного права [2]. Проте виділяють значну кількість способів і форм впливу глобалізації на право, результатом чого є інтернаціоналізація права у вигляді його рецепції, гармонізації та уніфікації [3]. Простежується прямий і непрямий (через економіку й політику) вплив глобалізації не тільки на національне (внутрішньодержавне), а й на міжнародне право, його характер, джерела, зміст, механізм дії тощо [4]. Отже, в умовах глобалізації, вагоме значення має з'ясування головних тенденцій розвитку права, що дозволить визначити не тільки право сьогодення, а й перспективи та напрям його розвитку

в майбутньому. Серед головних тенденцій глобального та регіонального рівнів треба виділити насамперед тенденцію до універсалізації й уніфікації права [5].

Можливо виокремити такі ознаки сучасної трансформації інституту прав та свобод, як видозмінення змісту прав людини під натиском глобальних проблем сучасності; універсалізація прав людини; ускладнення системи міжнародного правового регулювання прав людини тощо [6].

Процеси глобалізації, що відбуваються у світі, справляють значний вплив як на національне право окремої держави, так і на міжнародне право. В Україні одним із головних завдань є комплексний підхід до вивчення проблеми глобалізації прав людини та їх фактичне втілення в реальність. Права людини становлять найважливіший соціальний і політико-правовий інститут, що об'єктивно виступає мірилом досягнень суспільства, показником рівня його цивілізованості [7].

Зауважимо, що серед науковців відсутній єдиний уніфікований підхід до поняття "права людини". Так, М.В. Вітрук формулює права людини як матеріально обумовлені, юридично закріплені та гарантовані можливості індивіда володіти й користуватися конкретними соціальними благами [4, с. 19]. Про те, що права людини – це певні можливості людини, необхідні для її існування та розвитку в конкретно історичних умовах, які об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути рівними для всіх людей, – стверджує П.М. Рабінович [5, с. 24]. Проте, Л.С. Леонова зауважує, що оптимальним визначенням глобалізації в галузі прав людини може бути визнання універсального статусу прав людини, закріплення прав і свобод людини у їх захисті на міжнародному рівні [6, с. 306]. Права людини визначили водночас як міжнародно-правовий і державно-правовий інститут, включений у сукупність механізмів щодо вироблення, визнання, реалізації певного мінімуму соціальних стандартів, тобто загальноприйнятих вимог до політичного, правового й соціального становища кожної людини [9, с. 114]. У сучасному світі ступінь реальності й забезпеченості прав і свобод людини є важливим показником досягнутого суспільством і державою рівня цивілізованості. Права і свободи людини є найвищою гуманістичною цінністю, без них втрачається сама сутність людської особистості, смисл її існування [7, с. 30]

Слід сказати, що Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй запровадила «Стратегію сталого розвитку» як глобальну концепцію руху в майбутнє для людства [6], тому глобалізацію прав людини можна визначити як багатогранну категорію, що виражає прагнення світової спільноти у світі, що глобалізується, до вирішення першочергових завдань: утвердження принципів людської гідності, глобальності та справедливості рівні, забезпечення поваги до всіх міжнародно визнаних прав людини та основних свобод, боротьба з несправедливістю; розвиток для всіх народів світу; боротьба з насильством, терором та злочинністю; боротьба з деградацією і руйнуванням нашого спільного дому, позбавлення всього людства від загрози проживання на планеті, яка буде безнадійно зіпсована діяльністю людини, звільнення народів від лих війн чи то всередині держав, чи між державами, усунення загроз, створюваних зброєю масового знищення [7].

Міжнародне співтовариство, розглядаючи права людини, має враховувати і процеси глобалізації. Проте необхідно мати на увазі національну і регіональну специфіку, а також історичні, релігійні та культурні цінності, правові традиції. Водночас держави, незалежно від їхніх політичних, економічних і культурних систем, повинні заохочувати і захищати всі права людини та основні свободи, адже міжнародні стандарти покликані скасувати

відмінності щодо реалізації прав і свобод людини, які проявляються на глобальному і національному рівнях, та стверджувати їх універсальний характер [8].

Зауважимо, що сьогодні відзначають обережне ставлення до позитивної оцінки процесу глобалізації права, оскільки за певних умов він може призводити й до негативних наслідків, зокрема таких, як утрата національною правовою системою власної культурної ідентичності, виникнення колізій у правовому регулюванні суспільних відносин тощо. Глобалізація права здійснюється через глобалізацію правової свідомості, рівень глобалізації правосвідомості залежить, насамперед від рівня розвитку свідомості суспільства, а також від рівня правосвідомості тієї або іншої соціальної групи. Отже, національні правові культури формують і забезпечують їхню самобутність і правова ідеологія, і правова свідомість, адже вони закріплюють принципи, які є загальними для всього людства: це верховенства прав і свобод людини; утвердження відчуття пошани до закону і правопорядку, ідеї та цінності панування права; правова активність громадян у здійсненні своїх прав і належному виконанні своїх обов'язків тощо. Глобалізація, впливаючи на різні правові культури, може чинити й негативний вплив на національні правові культури. Так, право відображає політичні, ідеологічні, культурні та інші особливості суспільства, тому універсалізація глобалістських ідей може призвести до знищення національних правових культур, а це не сприятиме майбутньому ефективному функціонуванню права, оскільки останнє безпосередньо залежить від стану національної правової культури [10]. Першочерговим завданням у межах не тільки національного права, а й у міжнародному праві, є збереження ідентичності національної правової культури в умовах глобалізації. В умовах глобалізації економічні та соціальні процеси прискорюються, правове регулювання також стає динамічнішим.

Виклики часу ведуть до змін у праві як з формального, так і змістовного поглядів, необхідно шукати нові механізми і способи для реалізації своїх функцій на міжнародному, регіональному та внутрішньодержавному рівнях. Водночас процеси універсалізації та уніфікації права стають особливо відчутними, на такі тенденції в праві, звертає увагу М.Н. Марченко [11]. Крім того, інтеграційні процеси відбуваються на основі принципу пріоритету міжнародного права. Глобальні правовідносини, їх захист та закріплення, що зростають, вимагають міжнародно-правового регулювання та забезпечення їх на національному рівні, зважаючи на універсальність норм міжнародного права, якими мають стати основні принципи міжнародного права. Тісно пов'язані з правовою глобалізацією, яку визначають як процес створення нової всесвітньої системи правових норм, і світові процеси, вони забезпечують і організують глобальну міждержавну взаємодію в різних сферах життя суспільства. І міжнародне, і національне право у цьому процесі є взаємозалежними. Під впливом глобалізації принципи міжнародного права, сформовані на основі загальнолюдських цінностей, відіграють усе більшу роль у національних правових системах [12]. А. Блінов вважає, що глобалізаційні процеси спричинили посилення впливу міжнародного права на існування внутрішнього права; розширення прав і свобод людини, що забезпечуються й гарантуються міжнародним правом; зміну змісту та принципів міжнародного правопорядку (слідування доцільності всупереч законності, розвиток норм моралі, формування нових уявлень про справедливість тощо). Водночас одним із завдань міжнародного права в майбутньому став пошук засобів і механізмів легітимації глобального порядку [5]. Основні, національні, принципи права вже не задовольняють потреби регулювання сучасних міжнародно-правових відносин, адже значна кількість

відносин, що були предметом виключно національного права, сьогодні є предметом міжнародно-правового регулювання [13]. Необхідним є визнання й широке застосування принципу верховенства міжнародного права. Використання цього принципу сприятиме формуванню міжнародного права захисту прав людини як певної загальної конструкції, що сприяє уніфікації змісту й обсягу прав і свобод людини, виробленню певних ідеалів, принципів і стандартів, що закріплюють особливе місце та значення людини в суспільстві, а отже, цілковите визнання та захист людської гідності, прав і свобод людини, її рівності разом з іншими тощо

Відповідно до поглядів філософів і правників, цей принцип утілює «загальнолюдські цінності справедливості, рівності, свободи, гуманізму, прав і свобод людини» [15], а тому є пріоритетним. Отже, відповідні положення норм права є похідними від загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права, згідно з якими законодавство держави не може суперечити закріпленим в актах міжнародного права основоположним правам людини й загальнолюдським цінностям, таким як свобода, демократія, справедливість тощо; не існує безмежної свободи й абсолютних прав, вони можуть бути обмежені законом з метою забезпечення громадського порядку, здоров'я населення тощо, як це передбачено міжнародними актами; забороняється зловживання правами, тобто коли права однієї людини обмежені правами інших людей [12]. Глобалізація впливає не тільки на зовнішні аспекти дії права, характер відносин, що існують між різними правовими системами, а й на внутрішній зміст права, форми його організації та вияву. Під впливом глобалізаційних процесів відбуваються внутрішні зміни в праві [14]. Будь-яке право виникає й функціонує в міцному зв'язку із суспільними цінностями, які, закріплюючись у праві, стають правовими. Трансформації в суспільстві зумовлюють зміну його цінностей, а тому вплив глобалізаційних процесів на суспільне життя людей породжує розвиток і зміну правових цінностей. Усі правові цінності виникають із головної соціальної цінності – людини. Під правовими цінностями розуміють не цінності, що закріплюють у праві, а цінності, що виражають «дух» права та є відображеннями принципів справедливості і свободи. У такому значенні правові цінності органічно вплітаються в систему цінностей кожної людини [14]. Вони усвідомлюються та використовуються людиною, яка робить їх мотивами своєї правової поведінки, втілюючи їх у реальну правову дійсність. Правові цінності об'єднують людей, дозволяють їм співіснувати. Право і правові цінності є тією вагомою підставою, яка об'єднує й інтегрує суспільство на шляху соціального розвитку, адже без чіткого формулювання правових цінностей, без їх усвідомлення людьми вирішення поставлених завдань і рух у напрямі правового прогресу є проблематичним. Правові цінності забезпечують значущість права, є мірою оцінювання правової реальності та виконують функцію мотивації правомірної поведінки людини. Позитивний вплив глобалізації простежується в поступовому зникненні правових і культурних відмінностей, в уніфікації та універсалізації права, його гуманізації й гармонізації, прискоренні й оновленні процесів правового розвитку, запозиченні міжнародного досвіду та застосуванні міжнародних принципів права, внутрішньому наповненні права суспільними цінностями тощо. Міжнародне визнання отримали гарантування й захист такі найважливіші інститути права, як права і свободи людини. Проте є негативний бік впливу глобалізації на право, який виражається в різкому збільшенні кількості безпосередньо нормативно-правових актів, у зниженні культурної самобутності, неповторності, унікальності конкретного суспільства, його правових цінностей і традицій.

Таким чином, глобалізація прав людини – процес впливу різних факторів міжнародного значення (економічних, політичних, культурних та інформаційних) на права людини в окремих країнах; взаємозалежність соціального стану індивіда від життя народів та людства загалом і навпаки; це універсалізація позитивного світового досвіду у галузі прав людини, визнання та закріплення універсального статусу права і свободи людини, їх захисту на міжнародному рівні [15].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тимченко С.М. Глобалізація і право: напрями впливу і тенденції розвитку. Юридичні науки. 2009. № 1. С. 6–22.
2. Щирба М.Ю. Ознаки трансформації прав людини в умовах глобалізації суспільства. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/5040/vnulpurn201683762.pdf> (дата звернення: 29.04.2023).
3. Білозьоров Є.В. Права людини в умовах глобалізації: доктринальний підхід. Право. 2012. Вип. 18. С. 79–84.
4. Вітрук М.В. Акти застосування права у механізмі права і свободи особистості. Правознавство. 1983. № 2. С. 18–21.
5. Рабінович П.М. Основні права людини: загальнотеоретична характеристика // Вісник Академії Правових Наук. 1995. № 2. С. 22–28.
6. Леонова Л.С. Глобалізація прав людини. Наукові записки. Том 20. Спеціальний випуск, 2002. С. 306–308.
7. The Global Risks Report 2020. World Economic Forum. URL: <http://reports.weforum.org/global-risks-report-2020/shareable-infographics/> (дата звернення: 29.04.2023).
8. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй : міжнародний документ від 08.09.2000. № 995-621. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621#Text (дата звернення: 20.03.2023).
9. Каменчук Т.В. Глобалізація як механізм забезпечення єдності розуміння прав людини. Нове українське право. 2022. Вип. 2. С. 237–243.
10. Дзьобань О.П. Вплив глобалізаційних процесів на національні право й правову культуру. Гілея: науковий вісник. 2013. № 72. С. 529–534.
11. Марченко М.М. Про основні тенденції розвитку права в умовах глобалізації. Держава і право. 2009. № 6. С. 5–11.
12. Задорожна С.М. Правова глобалізація та місце у ній основних принципів міжнародного права. Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Правознавство». 2013. Вип. 682. С. 48–53.
13. Солдатенко С.М. Міжнародні нормативно-правові акти та принцип верховенства права. Законодавство України та міжнародне право (проблеми гармонізації): збірник наукових праць. Вип. 4. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1998. С. 210–214.
14. Разметаєва Ю.С. Правові цінності: природа і особливості. Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України», Харків (20–21 листопада 2013 р.) / Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013. С. 183–186.

15. Дашковська О. Права людини в глобалізованому світі: універсалізм чи релятивізм. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/795788ee-6107-42c8-8107-965aa397b32a> (дата звернення: 16.07.2024).

УДК: 351.72

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-04-08

Москалюк Н.Б.

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри безпеки
та правоохоронної діяльності

Західноукраїнського національного університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

Дане дослідження присвячене аналізу правового регулювання медичної візуалізації в контексті сучасного законодавства Європейського Союзу та України. У роботі розглянуто ключові нормативно-правові акти ЄС, такі як Регламент щодо медичних пристроїв (MDR), Регламент діагностики in vitro (IVDR), Загальний регламент захисту даних (GDPR) та Закон про дані. Досліджено їх вплив на забезпечення безпеки пацієнтів, ефективність медичної практики та етичне використання передових технологій візуалізації. Проаналізовано процес гармонізації законодавства України з нормами ЄС у цій сфері, а також виклики та перспективи, пов'язані з впровадженням європейських стандартів. Зроблено висновок про необхідність подальшої співпраці між регуляторними органами, постачальниками медичних послуг і розробниками технологій для забезпечення ефективного правового регулювання медичної візуалізації.

Ключові слова: медична візуалізація, правове регулювання, Європейський Союз, Україна, захист даних, права пацієнтів, гармонізація законодавства, інновації.

This study is devoted to the analysis of legal regulation of medical imaging in the context of current legislation of the European Union and Ukraine. The paper examines key EU regulations such as the Medical Device Regulation (MDR), the In Vitro Diagnostic Regulation (IVDR), the General Data Protection Regulation (GDPR), and the Data Law. Their impact on patient safety, medical practice efficiency, and ethical use of advanced imaging technologies is investigated. The author analyzes the process of harmonization of Ukrainian legislation with EU norms in this area, as well as the challenges and prospects associated with the implementation of European standards. The author concludes that further cooperation between regulatory authorities, healthcare providers and technology developers is necessary to ensure effective legal regulation of medical imaging.

Keywords: medical imaging, legal regulation, European Union, Ukraine, data protection, patients' rights, harmonization of legislation, innovations.

Актуальність дослідження. Медична візуалізація є невід'ємною частиною сучасної системи охорони здоров'я, забезпечуючи ефективну діагностику та лікування широкого